

مطالعه تطبیقی حیوان آزاری در نظام کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا

سید مصطفی مشکات*

(تاریخ دریافت: ۹۷/۷/۱۴ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۱/۳۰)

چکیده

مقابله با حیوان آزاری در رهیافتی انسانی که از کارکردی ضدّ خشونت برخوردار است در نظر گرفته می‌شود. به این مناسبت، کنشگران حقوق کیفری با توسل به سازکار جرم‌انگاری، اشکال متعددی از حیوان آزاری را مشمول وصف بزهکارانه و دارای ضمانت اجرای کیفری کرده‌اند. گستره حیوان آزاری تنها منحصر به آزار جسمانی نیست، بلکه در یک نمای وسیع، عدم تأمین نیازهای اساسی حیوان را نیز دربر می‌گیرد. در این مسیر، نظام کیفری ایالات متحده آمریکا در سطوح فدرال و ایالت‌ها راهبردی سنجیده و کارآمد را در قبال انواع حیوان آزاری وضع و عملیاتی کرده است. البته تنها به جرم‌انگاری جامع اشکال حیوان آزاری بسنده نشده است و تدابیر متنوع کیفری و غیر کیفری نیز در دستور کار قرار گرفته‌اند. در سوی دیگر، قانونگذاران ملی در مقابله با حیوان آزاری رویکردی تبعیض آمیز و ناقص را اتخاذ کرده‌اند. در این نوشتار تلاش بر آن است تا با سنجش و تحلیل مقررات ایران و ایالات متحده آمریکا، مختصات یک راهبرد کیفری سنجیده در قبال حیوان آزاری ترسیم شود.

واژگان کلیدی: حیوان، حیوان آزاری، حیوان آزاری فعال، حیوان آزاری منفعل، خشونت.

* دکترای حقوق کیفری و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد قسم: mustafameshkat@yahoo.com

مقدمه

اگرچه به طور معمول حقوق کیفری بر تعیین چگونگی رفتار انسان‌ها با یکدیگر تمرکز می‌کند، ولی یکی از ابعاد حقوق کیفری بر نحوه رفتار میان انسان و حیوان محوریت دارد (Miller, 2012: 419). بر این اساس، مقابله با حیوان‌آزاری^۱ در چارچوب رفتارهایی که منجر به آزار و اذیت حیوان‌ها می‌شود در سیطره حمایت حقوق کیفری جای می‌گیرد. در واقع، درد و رنج همان درد و رنج است، فارغ از نژاد و جنس و نوع موجودیت بزه‌دیده. بنابراین، از این حیث تمایزی ندارد که انسان یا حیوان مورد آزار قرار گیرند و به همین جهت حقوق کیفری جایگاهی مهم در راستای مقابله با حیوان‌آزاری می‌یابد.

سیاستگذاران نظام حقوقی کیفری ایالات متحده آمریکا راهبردی سنجیده را نسبت به حیوان‌آزاری اتخاذ کرده‌اند. تعدد مقررات حمایت از رفاه حیوان‌ها در سطوح فدرال و ایالتی، جرم‌انگاری و تعیین ضمانت اجرای کیفری متناسب و نیز اتخاذ تدابیر دیگر از جمله الزام به گزارش حیوان‌آزاری، درمان روانشناختی مرتکبان حیوان‌آزاری و غیره جملگی حاکی از آن هستند که مقابله با آزار حیوانات^۲ سرلوحه این نظام حقوقی قرار گرفته است. در سوی دیگر، نظام کیفری ایران در مقابله با حیوان‌آزاری رویکردی مناسب را در پیش نگرفته است. تبعیض در تسری حمایت کیفری نسبت به آزار حیوانات، احتساب تنها بخشی از جلوه‌های حیوان‌آزاری به همراه تعیین مجازات‌های سبک و به دنبال آن اعمال نهادهای ارفاق‌آمیز حقوق کیفری نسبت به مرتکبان حیوان‌آزاری، راهبرد کنونی نظام کیفری ملی را در مواجهه با حیوان‌آزاری تشکیل می‌دهد. با وجود این، در پیش‌نویس لایحه ممنوعیت حیوان‌آزاری تلاش شده است تا با جرم‌انگاری بیشتر اشکال آزار جسمانی آن هم نسبت به همه حیوانات، تا اندازه‌ای آسیب‌های کنونی رفع شوند. البته در این لایحه نسبت به حیوان‌آزاری ناشی از غفلت رویکردی منفعلانه اتخاذ شده و در نتیجه به دقت تبیین نشده است که غفلت از تأمین نیازهای اساسی حیوان اعم از

-
1. Animal abuse.
 2. Cruelty to animals.

عمدی و غیرعمدی چه سرنوشتی را برای مرتکب رقم می‌زند. همچنین، ضمانت اجراهای کیفری پیشنهادی نیز به جهت عدم تناسب با شدت رفتارهای ارتكابی از قدرت بازدارندگی^۱ مناسب برخوردار نیستند.

به هر روی، با لحاظ مقررات ایران و ایالات متحده آمریکا در حوزه حیوان‌آزاری، این پرسش مطرح می‌شود که چارچوب راهبرد قانونگذاری ضد حیوان‌آزاری بر چه محوری استوار می‌شود؟ در مقام پاسخ گفتنی است به موازات جرم‌انگاری هرگونه آزار جسمانی و ناظر بر غفلت نسبت به تمام حیوانات، اتخاذ تدابیری دیگر از جمله اجباری کردن گزارش حیوان‌آزاری، تخصصی کردن فرآیند کیفری و درمان اختلالات روانی حیوان‌آزاران نیز ضروری می‌نماید.

بنابراین، در نوشتار حاضر با روش توصیفی و تحلیلی مقررات کیفری موجود در ایالات متحده آمریکا و ایران در حوزه مقابله با حیوان‌آزاری بررسی و ارزیابی می‌شوند و همزمان تلاش می‌شود به صراحت تبیین شود که راهبرد کیفری مناسب در مقابله با رفتار مورد بحث چه ویژگی‌هایی دارد. به این مناسبت، در جهت الگوبرداری از ساختار یک نوشتار علمی، ابتدا تبیین و توصیف اصطلاح حیوان‌آزاری به میان می‌آید تا این مفهوم به طور ساده و شفاف تشریح شود.

۱. تعریف حیوان‌آزاری و ارتباط آن با دیگر مظاهر خشونت

اگرچه اصطلاح حیوان‌آزاری^۲ خود گویای تصویر آن است، اما برای توصیف و تحدید چارچوب دقیق آن، ارائه تعریفی از اصطلاح یادشده ضروری می‌نماید. تصمیم‌گیری درباره مفهوم حیوان‌آزاری^۳ از گذشته تاکنون یک رسالت مهم چالش‌برانگیز قلمداد می‌شود. در واقع، بسته به اینکه تعریف مزبور چگونه انجام شود، حیوان‌آزاری می‌تواند شامل میلیاردها حیوانی شود که متحمل شرایط سخت و طاقت‌فرسا می‌شوند و هر ساله در دامداری‌های صنعتی می‌میرند و یا همچنین میلیون‌ها حیوانی که به عنوان بخشی از آزمایش‌های علمی به کام مرگ فرو می‌روند

-
1. Deterrence.
 2. Animal abuse.
 3. Intentional animal abuse.

(Flynn, 2012: 5). با وجود این، بنا بر یک تعریف، حیوان آزاری عبارت است از رفتاری که با قصد ایراد آسیب (درد، رنج، پریشانی و یا مرگ) نسبت به حیوان انجام می‌شود، آن هم با آگاهی از این مسئله که حیوان درصدد جلوگیری از ورود این آسیب به خود است. در این تعریف، آسیب‌های جسمانی و روانی در دامنه حیوان آزاری قرار می‌گیرند (Gullone & Arkow, 2012: 12). البته این موضوع حتی با مشاهده ساده نیز قابل استنتاج است که حیوانات طوری زندگی می‌کنند که از درد و رنج و مرگ جلوگیری کنند (چارلز هامار، بی تا: ۶۹). همچنین، حیوان آزاری رفتاری غیرآتفاقی و نکوهیده اجتماعی قلمداد می‌شود که باعث درد، آسیب و یا حتی مرگ حیوان می‌شود (Ascione, 2009: 570). با این مراتب، آزار به حیوانات می‌تواند هر چیزی را شامل شود اعم از فعل و ترک فعل، از آزار و اذیت تا شکنجه و نیز ارتکاب رفتار عمدی یا ناشی از غفلت. همچنین، حیوان آزاری به مبارزه انداختن حیوانات،^۱ انباشت آنها در شرایط نامناسب^۲ و غفلت نسبت به تأمین نیازهای اساسی حیوان^۳ را نیز دربر می‌گیرد (Merck, 2012: 1).

حیوان آزاری با جرایمی چون کودک آزاری^۴ و همسر آزاری^۵ نیز ارتباط پیدا می‌کند (Ascione, 2010: 433). مطابق با تحقیقی که در ایالات متحده آمریکا صورت گرفته است، حدود ۶۰ درصد از شرکت کنندگانی که شاهد و یا مرتکب حیوان آزاری در دوران کودکی بوده‌اند تجربیاتی از خشونت خانگی و سوءرفتار در دوران کودکی را نیز گزارش کرده‌اند (DeGue & DiLillo, 2009: 1036). همچنین، مطابق با تحقیقی که توسط واحد تحلیل رفتاری اداره تحقیقات فدرال ایالات متحده آمریکا^۶ انجام شد، ۶۰ درصد افرادی که مرتکب حیوان آزاری شده‌اند پیش تر دارای سابقه کیفری در خصوص خشونت علیه اشخاص^۷ بوده‌اند و

-
1. Animal fighting.
 2. Animal hoarding.
 3. Neglect.
 4. Child abuse.
 5. Spousal abuse.
 6. The Behavioral Analysis Unit (BAU) of Federal Bureau of Investigation (FBI).
 7. Violence against person.

یا بدون احتساب سابقه کیفری، مبادرت به اعمال چنین خشونت‌هایی کرده‌اند (Van Hasselt & Bourke, 2018: 85).

افزون بر اینها، بر اساس تحقیقی که در استرالیا انجام شده است، ۱۰۲ نفر از زنانی که به جهت تحمل خشونت خانگی^۱ از خدمات خشونت خانگی مستقر در ایالت ویکتوریا^۲ استفاده کرده بودند با همان تعداد از زنان ولی از میان افرادی که سابقه خشونت خانگی را تجربه نکرده بودند مورد سنجش قرار گرفتند؛ با مقایسه بین این دو گروه از زنان، حدود ۵۳ درصد از زنانی که قربانی خشونت خانگی بودند اذعان داشتند شریک زندگی^۳ آنها به حیوان خانگی آنها نیز آزار رسانده است. در مقابل، آن گروه از زنان که رابطه آنها عاری از خشونت خانگی بود هیچ گزارشی از آزار به حیوانات خانگی توسط شریک زندگی خود را اعلام نکردند (Levitt, Patronek, & Grisso, 2015: 115).

۲. انواع حیوان‌آزاری

انواع حیوان‌آزاری شامل حیوان‌آزاری فعال^۴ و منفعل (مبتنی بر غفلت)^۵ هستند که به ترتیب با فعل و ترک فعل محقق می‌شوند (Tiplady & International, 2013: 4).

۲-۱. حیوان‌آزاری فعال (آزار جسمانی)

مقصود از حیوان‌آزاری فعال آن است که شخص با توسل به ارتکاب رفتارهایی متعدّد موجبات آسیب و آزار جسمانی حیوان^۶ را فراهم می‌آورد (Van Hasselt & Bourke, 2018: 225). به دیگر سخن، مرتکبان این نوع از حیوان‌آزاری با به کارگیری رفتارهای مختلف موجبات صدمه به جسم حیوان را فراهم می‌آورند (Munro & Munro, 2008: 3). ساخت و توزیع ویدئوهای

-
1. Domestic violence.
 2. Victoria.
 3. Partner.
 4. Active animal abuse.
 5. Passive animal abuse/ Neglect of the animal's need.
 6. Physical abuse.

لِشدگی^۱ یکی از جلوه‌های حیوان‌آزاری جسمی را تداعی می‌کند؛ در این نوع از فایل‌های تصویری، زنانی به تصویر کشیده می‌شوند که کفش پاشنه بلند پوشیده‌اند و بدین شکل اقدام به لِه کردن حیوانات کوچک می‌کنند (DeMello, 2012: 244). با توجه به تعریف حیوان‌آزاری فعال، اهمّ جلوه‌های این نوع از حیوان‌آزاری بررسی می‌شوند.

۱-۱-۲. کتک زدن

یکی از مهم‌ترین جلوه‌های حیوان‌آزاری فعال کتک زدن^۲ است (Hoffer, Hargreaves-). در این ارتباط ممکن است ادعا شود که برخی مواقع زدن حیوانات با قصد آموزش آنها صورت می‌گیرد و در نتیجه این رفتار از حیث مطیع کردن حیوانات نباید آزار قلمداد شود. در این خصوص، باید اذعان کرد هدف وسیله را توجیه نمی‌کند. بدین سان، ایراد درد و رنج به حیوانات با هر هدفی که باشد موجبات آزار آنها را فراهم می‌آورد.

۲-۱-۲. آزار جنسی

نمودی دیگر از حیوان‌آزاری فعال برقراری رابطه جنسی با حیوانات^۳ است. این حیوان‌آزاری در زمره رفتارهایی قلمداد می‌شود که از دیرباز با نكوهش از آن یاد شده است. این رفتار بنا بر باور دین مسیحیت به عنوان جرم علیه خدا و طبیعت^۴ احتساب می‌شود (Ascione, 2010: 209). در حیوان‌آزاری جنسی^۵، استفاده از حیوان در جهت کسب لذت جنسی است (Munro & Munro, 2008: 3). بنابراین، دامنه ارتباط جنسی با حیوان می‌تواند از تماس جنسی تا برقراری رابطه جنسی وسعت پیدا کند. در مقطع کنونی، از بیشتر حیوانات مثل سگ، اسب، میمون، مرغ، ماهی و ...

-
1. Crush videos.
 2. Beating.
 3. Bestiality.
 4. Crime against God and nature.
 5. Animal sexual abuse.

برای ساخت فیلم‌های پورن^۱ استفاده می‌شود که این موضوع نیز نوعی سوءاستفاده و آزار جنسی است (Shah, 2014: 27).

۲-۱-۳. عقیم کردن

یکی دیگر از نمودهای حیوان‌آزاری فعال عقیم‌سازی^۲ است. گاهی عقیم‌سازی یا اخته کردن حیوان محصول این تصور اشتباه است که چنین عملی منجر به رشد بیشتر حیوان و چاق شدن او می‌شود (مقیم‌حاجی، ۱۳۸۷: ۲۴۲).

۲-۱-۴. سوزاندن

سوزاندن^۳ در زمره جلوه‌های حیوان‌آزاری فعال است (Hoffer, Hargreaves-Cormany, & Muirhead, & Meloy, 2018: 49). سوزاندن حیوان می‌تواند با توسل به وسایل متعدّد از جمله سوزاندن با سیگار،^۴ اسیدپاشی^۵ و غیره تجلّی یابد.

۲-۱-۵. مسموم کردن

یکی دیگر از اشکال حیوان‌آزاری فعال با مسموم کردن^۶ متجلّی می‌شود. امروزه سم دادن به حیوانات خواه حیوانات وحشی یا خانگی به عنوان یک دغدغه جهانی در نظر گرفته شده است. در این نوع از حیوان‌آزاری به حیوانات سم یا الکل داده می‌شود و بدین صورت موجبات آسیب به حیوان فراهم می‌شود (Peterson & Talcott, 2013: 135). همچنین، در برخی مواقع به خاطر انجام آزمایش‌های پزشکی، حیوانات مورد مسمومیت قرار می‌گیرند؛ برای مثال، میمون‌های

-
1. Porn movies.
 2. Spay or Neuter based on the sex of animal.
 3. Burning.
 4. Cigarette burns.
 5. Pouring acid.
 6. Poisoning.

بارداری که به صورت آنها ماسک‌های نیوتین وصل می‌شود و تمام مدت روز دود نیوتین به ریه‌های آنها دمیده می‌شود تا آثار این ماده کنکاش شوند (نیک‌نژاد و سیدی‌تبار، ۱۳۹۲: ۸۳).

۲-۱-۶. مبارزه انداختن حیوانات

یکی از وحشتناک‌ترین صورت‌های حیوان‌آزاری فعال مبارزه انداختن آنها با یکدیگر است (Sapse & Kobilinsky, 2011: 270). در این نوع از حیوان‌آزاری، حیوانات به جان هم می‌افتند تا در مبارزه با یکدیگر قدرت‌نمایی آنها برای دیگران عیان شود و منتج به کام‌جویی نظاره‌کنندگان گردد.

۲-۱-۷. انباشت حیوانات در شرایط نامناسب

از جمله جلوه‌های حیوان‌آزاری فعال انباشت آنها در شرایط نامناسب است؛ منظور جمع‌آوری و نگهداری تعداد زیادی از حیوانات در شرایطی نامناسب، ناکافی و شلوغ است، به صورتی که موجب قحطی، بیماری، مشکلات رفتاری و مرگ حیوانات می‌شود (Arluke et al., 2002: 114). به طور معمول، انباشت‌کنندگان تمام اقسام حیوانات را نگهداری می‌کنند. با وجود این، حفظ سگ‌ها و گربه‌ها شایع‌تر از سایر موارد است. البته این انباشت حیوانات سمی خطرناک و حیوانات اهلی را حتی در فضاهای شهری نیز شامل می‌شود (Arluke, Patronek, Lockwood, & Cardona, 2017: 198).

۲-۲. حیوان‌آزاری منفعل (مبتنی بر غفلت)

نوع دیگری از آزار حیوانات به حیوان‌آزاری منفعل یا مبتنی بر غفلت مربوط می‌شود. این نوع از حیوان‌آزاری برحسب آنچه پیش‌تر نیز بدان اشاره شد به صورت ترک فعل محقق می‌شود. حیوان‌آزاری ناشی از غفلت می‌تواند به صورت عمدی و بدون قصد عملیاتی شود. بدین‌سان،

غفلت^۱ در اینجا ناظر بر عدم اقدام به امری^۲ است و این لزوماً به معنای فقدان رکن روانی نیست، بلکه بسیاری از پرونده‌های مربوط به این حیوان‌آزاری به صورت عمدی ارتکاب می‌یابند (Levitt, Patronek, & Grisso, 2015: 46).

پاره‌ای از نویسندگان حیوان‌آزاری مبتنی بر غفلت را همان خودداری از رسیدگی به نیازهای اساسی حیوان تبیین کرده‌اند (Tiplady & International, 2013: 4). به این مناسبت، تیمار نکردن، خوراک ندادن و درمان نکردن حیوان آن هم در موقعی که شرایط جدی پزشکی وجود دارند مشمول این نوع از حیوان‌آزاری می‌شوند (Sapse & Kobilinsky, 2011: 269).

می‌توان گفت حیوان‌آزاری مبتنی بر غفلت احتراز از رسیدگی به موارد داخل در قلمروی نفقه حیوان است، موضوعی که در فقه امامیه نیز به اهمیت عملیاتی شدن آن اشاره شده است. بر این اساس، گفته شده است نفقه حیوان ناظر بر مواردی است که نسبت به معیشت و حیات حیوان ضروری می‌نماید. بدین سان، آب، خوراک، مسکن و درمان حیوان در قلمرو آن قرار می‌گیرند (جوادی و مسعودی ۱۳۹۲: ۴۳). به هر شکل، اهمیت حقوق حیوان در فقه امامیه تا بدان جا است که برخی چون صاحب جواهر آن را در شمار حقوق الله برشمرده‌اند (کلانتری ارسنجانی، ۱۳۸۱: ۲۴۸).

با این اوصاف گفتنی است حیوان‌آزاری مبتنی بر غفلت ناظر بر تهیه نکردن نیازهای اساسی حیوان است که می‌تواند موجبات آسیب و مرگ او را فراهم آورد.

۳. مقررات کیفری ایالات متحده آمریکا در قبال حیوان‌آزاری

برای آشنایی با مقررات کیفری ایالات متحده آمریکا در قبال هر یک از انواع حیوان‌آزاری، ابتدا مقررات فدرال و سپس مقررات ایالتی بررسی می‌شوند. دلیل این تقسیم‌بندی رعایت انسجام مطالب و تسهیل در درک مخاطب است.

1. Neglect.
2. Inaction.

۳-۱. سطح فدرال

در مقطع کنونی، مقررات مبارزه با حیوان آزاری در دو سطح فدرال و ایالاتی توزیع شده‌اند. مقرراتی که در حوزه فدرال وضع شده‌اند شامل این موارد می‌شوند: قانون رفاه حیوانات مصوب ۱۹۶۶ و اصلاحات بعدی،^۱ قانون بیست و هشت ساعته،^۲ قانون روش‌های انسانی ناظر بر کشتار مصوب ۱۹۵۸،^۳ قانون محافظت از اسب ۱۹۷۰،^۴ قانون الاغ‌ها و اسب‌های وحشی ۱۹۷۱،^۵ قانون گونه‌های در معرض خطر (انقراض) ۱۹۶۹،^۶ قانون نظارت بر مواد سمی ۱۹۶۹،^۷ قانون امنیت غذا ۱۹۸۵،^۸ قانون محافظت از پستانداران دریایی ۱۹۷۲،^۹ قانون گسترش تحقیقات سلامتی ۱۹۸۵،^{۱۰} قانون ارتقای استانداردها برای حیوانات آزمایشگاهی ۱۹۸۵^{۱۱} و قانون حفاظت از حیوانات خانگی ۱۹۹۰.^{۱۲} افزون بر اینها، جملگی پنجاه ایالت موجود نیز قوانینی را در قبال حیوان آزاری وضع کرده‌اند (Beirne, 2009: 8). تعدد مقررات فدرال نشان‌دهنده اهمیت بالای رفاه حیوانات و مقابله با حیوان آزاری در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا است.

در اینجا لازم است بین حقوق حیوانات^{۱۳} و رفاه حیوانات^{۱۴} تفکیک کرد؛ حقوق حیوانات آرمانی است که در مسیر پایان دادن به هر نوع استثمار و استفاده از حیوانات موضوعیت پیدا می‌کند. اما رفاه حیوانات در جهت خاتمه دادن به هرگونه ظلم و سوءرفتار نسبت به حیوانات است که با برقراری نظام استانداردهای مراقبت انسانی شکل می‌گیرد (Flanders, 2012: 729).

1. Animal welfare Act.
2. The Twenty-Eight Hour Act.
3. The humane methods of slaughter act.
4. The horse protection Act.
5. The wild horses and burros Act.
6. The endangered species Act.
7. The toxic substances control Act.
8. The food security Act.
9. The marine mammal protection Act.
10. The health research extension Act.
11. The improved standards for the laboratory animals Act.
12. The protection pet Act.
13. Animal Rights.
14. Animal welfare.

در این مسیر، مقررات مقابله با حیوان‌آزاری در صدد تبیین این موضوع هستند که حیوانات باید در قبال خوراک اساسی، آب، پناهگاه و مراقبت دامپزشکی و نیز در مقابل هرگونه آزار و غفلتی که منجر به درد و رنج آنها می‌شوند مورد حفاظت قرار گیرند (Ascione & Arkow, 1999: 297). با این مقدمه، هر یک از مقررات فدرال در خصوص حیوان‌آزاری فعال و منفعل بررسی می‌شوند.

۳-۱-۱. حیوان‌آزاری فعال

قانونگذار فدرال در راستای مقابله با حیوان‌آزاری فعال، راهبرد کیفری را مورد توجه قرار داده است. در این خصوص، با نگاهی به مقررات فدرال از جمله قانون الاغ‌ها و اسب‌های وحشی ملاحظه می‌شود چندین جرم‌انگاری انجام پذیرفته است. برای نمونه، به موجب قسمت (a) ماده ۶ قانون یادشده ارتکاب رفتارهایی چون بردن یا شروع به بردن الاغ و اسب وحشی آزاد از مزارع عمومی بدون داشتن مجوز از وزارت کشور جرم شناخته شده است و برای آن جزای نقدی کمتر از دو هزار دلار یا حبس کمتر از یک سال و یا هر دو مجازات مورد حکم قرار می‌گیرد. بنابراین، در وهله کنونی در سطح فدرال مقررات پراکنده‌ای راجع به مقابله با حیوان‌آزاری وجود دارند. خوشبختانه در مسیر احتراز از تشدید مقررات، نخستین لایحه فدرال در جهت ممنوعیت اشکالی معین از حیوان‌آزاری در اواخر سال ۲۰۱۷ با اجماع آرای نمایندگان در مجلس سنا به تصویب رسید (Holoyda, 2018: 6). چنانچه این لایحه^۱ تصویب شود، مقررات یکپارچه‌ای در سطح فدرال در خصوص حیوان‌آزاری ایجاد می‌شوند.

۳-۱-۲. حیوان‌آزاری منفعل (ناشی از غفلت)

شایع‌ترین نوع حیوان‌آزاری که در ایالات متحده آمریکا گزارش می‌شود حیوان‌آزاری منفعل یا ناشی از غفلت است (Bradley-Siemens, 2018: 37). این موضوع انعکاسی از این واقعیت

1. <https://www.humanesociety.org/news/us-senate-unanimously-passes-bill-prohibit-animal-cruelty-bestiality> December 14, 2017 (Last visit: October 13, 2019)

است که حیوان‌آزاری ناشی از غفلت یکی از دغدغه‌های مهم فراروی جامعه آمریکا قلمداد می‌شود. تعیین ضمانت اجرای کیفری در خصوص حیوان‌آزاری ناشی از غفلت در عرصه فدرال با عنوان رفاه حیوانات مورد توجه قرار گرفته است (Daniel, 2016: 21). بر این اساس، مقرراتی که در خصوص رفاه حیوانات در سطح فدرال تدوین شده‌اند در راستای مقابله با حیوان‌آزاری ناشی از غفلت نیز موضوعیت پیدا می‌کنند.

۲-۳. سطح ایالتی

مطالعه راهبرد کیفری ایالتی در مقابله با حیوان‌آزاری نشان می‌دهد که بیشتر جرایم ناظر بر حیوان‌آزاری در سطح ایالات نیز وضع شده‌اند. در این خصوص، عملکرد هر یک از ایالات نیز از یکدیگر متمایز است، بدین‌سان که در پاره‌ای از ایالات هر رفتاری که موجودیت حیوان را به مخاطره اندازد جرم‌انگاری شده است و همچنین رفتارهایی که آزار جسمانی و ناشی از غفلت را متوجه حیوان می‌سازند نیز جرم‌انگاری شده‌اند (Sapse & Kobilinsky, 2011: 259).

در حال حاضر، ایالات موجود جرم حیوان‌آزاری را در چارچوب جنحه و جنایت (حیوان‌آزاری مشدد) لحاظ کرده‌اند. در این خصوص، ۴۶ ایالت و نیز بخش کلمبیا^۱ از مقررات جنایت در عرصه حیوان‌آزاری برخوردار هستند و چهار ایالت یعنی آیداهو^۲، می‌سی‌سی‌پی^۳، داکوتای شمالی^۴ و جنوبی^۵ رفتار مجرمانه یادشده را در چارچوب جنحه مورد پیگرد قرار می‌دهند (Sapse & Kobilinsky, 2011: 259). البته باید توجه داشت که در بیشتر ایالات، استفاده از حیوانات در عرصه کشاورزی و آزمایشگاهی از شمول قوانین حیوان‌آزاری مستثناء شده است (Curnutt, 2001: 37).

-
1. Columbia District.
 2. Idaho.
 3. Mississippi.
 4. North Dakota.
 5. South Dakota.

جنایت‌انگاری موارد داخل در قلمروی حیوان‌آزاری توسط بیشتر ایالات دارای آثاری مهم و رای مجازات مقرر است. در این خصوص و در بیشتر پرونده‌ها، شخص مرتکب رفتار جنایتکارانه^۱ حق رأی دادن، ابقاء در اداره عمومی، خدمت در هیئت منصفه و همراه داشتن اسلحه گرم را از دست می‌دهد. افزون بر اینها، مرتکب ممکن است مجوزهای حرفه‌ای را از دست بدهد یا امکان تحصیل آنها برای او منع شود (Otto, 2005: 141).

عملکرد ایالات در تعیین ضمانت اجرای کیفری ناظر بر حیوان‌آزاری نیز از یکدیگر متفاوت می‌نماید. با وجود این، انواع ضمانت اجرای کیفری موجود ناظر بر حبس و جزای نقدی هستند (Flanders, 2012: 729)، حال آنکه میزان مجازات‌ها در ایالات مختلف ناهمسان در نظر گرفته شده است. استفاده از کیفر سالب آزادی در قبال حیوان‌آزاری نشان می‌دهد که مقابله با آزار رساندن به حیوانات واکنش کیفری شدیدی را برمی‌انگیزد. در این زمینه طبق تحقیقی که در بین دانشجویان ۵۳۸ دانشگاه در ایالات متحده آمریکا انجام شده است، شرکت کنندگان به استفاده از مجازات‌های شدید^۲ نسبت به مرتکبان حیوان‌آزاری باور دارند (Bailey, 2016: 21, 31). بنابراین، همانطور که از نظر گذشت ملاحظه می‌شود که استفاده از مجازاتی شدید چون حبس در قبال این رفتارها از خاستگاه جامعی نیز برخوردار است. وانگهی، مقررات ایالتی راجع به هر یک از انواع حیوان‌آزاری به ترتیب زیر بررسی می‌شوند.

۳-۲-۱. حیوان‌آزاری فعال

مقررات مقابله با حیوان‌آزاری در تمام ایالات آمریکا هرگونه آزار جسمانی و سوءرفتار نسبت به حیوانات را ممنوع اعلام کرده‌اند. همچنین، این مقررات ممکن است حیوان‌آزاری را ممنوع اعلام کنند و تشخیص قانونی بودن رفتارهای مرتکب نسبت به حیوانات را در صلاحیت نظام قضایی قرار دهند که این موضوع نیز پرونده به پرونده ارزیابی می‌شود. برای مثال، زمانی که یک دامپزشک به کشتن از روی ترحم گربه‌ای پیر و مریض اقدام می‌کند، این رفتار می‌تواند مصداق

1. Felon.

2. Harsh punishments.

حیوان‌آزاری نباشد. در سوی مقابل، خوراندن سم به سگی که پارس کردن او موجب آزار است به عنوان حیوان‌آزاری در نظر گرفته شده است (Bergman, 2015: 11). در واقع، با توجه به جلوه‌های متنوع حیوان‌آزاری، قانونگذاران در هر یک از ایالات آمریکا به موازات جرم‌انگاری کلی حیوان‌آزاری، نظام قضایی را مسئول کرده‌اند تا نسبت به هر پرونده مشکوک به حیوان‌آزاری به طور جداگانه تصمیم‌گیری کند که آیا رفتار مرتکب مصداق آزار به حیوان بوده است و یا رفتاری غیرمجرمانه.

افزون بر جلوه‌های مربوط به آزار جسمانی حیوانات، به تصویر کشیدن آزار جسمانی آنها نیز در کانون توجه سیاستگذاران کیفری ایالات متحده آمریکا قرار گرفته است. در این خصوص، کنگره با تصویب قسمت ۴۸ از فصل هجدهم مقررات ایالات متحده آمریکا (فدرال)^۱، تولید تجاری، فروش و در اختیار داشتن برخی از جلوه‌های ناظر بر به تصویر کشیدن حیوان‌آزاری را جرم‌انگاری کرده است (Barnett, 2017: 1475).

در خصوص حیوان‌آزاری جنسی نیز تاکنون ۴۴ ایالت به جرم‌انگاری چنین آزارهایی اقدام کرده‌اند. تقریباً نیمی از این ایالات در خصوص مقابله با آزار جنسی حیوانات از مقررات جنایت برخوردار هستند. با وجود این، ایالاتی چون نوادا^۲، نیومکزیکو^۳، کنتاکی^۴، واشینگتن دی.سی^۵، هاوایی^۶ و وایومینگ^۷ مقررات مقابله با حیوان‌آزاری جنسی را وضع نکرده‌اند. گذشته از ممنوعیت آزار جنسی حیوانات در این ایالات، این نوع از آزارها برای دهه‌ها است که در سطح فدرال توسط قانون نیروهای نظامی^۸ جرم‌انگاری شده است (Holoyda, 2018: 6).

1. 18 U.S.C. § 48. Animal crush videos.
2. Nevada.
3. New Mexico.
4. Kentucky.
5. Washington, D.C.
6. Hawaii.
7. Wyoming.
8. U.S. armed forces code.

با وجود مقررات ضد حیوان‌آزاری در دو سطح فدرال و ایالتی، یکی از چالش‌های مهم مبارزه با آزار حیوانات در حوزه آزمایش‌های علمی نمایان می‌شود. در واقع، طرح دعوا علیه یک سازمان تحقیقاتی و یا یک محقق به خاطر نقض مقررات مقابله با حیوان‌آزاری که در سطوح فدرال و ایالات وضع شده‌اند بسیار سخت می‌نماید. در این ارتباط، پرونده‌ای در دادگاه ایالت ماری‌لند^۱ مطرح شد که طی آن محقق به نقض مقررات ایالتی در خصوص حیوان‌آزاری محکومیت یافت. با وجود این، در مقام رسیدگی به اعتراض، دادگاه تجدیدنظر (دادگاه عالی در ایالت ماری‌لند) حکم محکومیت را نقض کرد و تأکید کرد که مقررات ایالتی مقابله با حیوان‌آزاری شامل آزمایش‌های پزشکی در سازمان‌های تحقیقاتی نمی‌شوند (Griffin & Locke, 2016: 274).

در سطح ایالتی، قانونگذاران ایالت نیویورک^۲ راهبرد کیفری درخوری را نسبت به مقابله با حیوان‌آزاری ترسیم کرده‌اند. در این خصوص، مقررات ضد حیوان‌آزاری تمام حیوانات را بدون احتساب مالکیت آنها دربر می‌گیرند. این ایالت به سازمان پیشگیری از حیوان‌آزاری^۳ این قدرت را تفویض کرده است که نسبت به اجرای مقررات مقابله با حیوان‌آزاری اقدام کند و حتی نقض‌کنندگان شدید قوانین را بازداشت کند (Miller, 2012: 419-420). در سوی مخالف، ایالت کنتاکی در بین همه ایالات آمریکا در زمره ایالاتی است که از مقرراتی ضعیف نسبت به مقابله با حیوان‌آزاری برخوردار است (Holoyda, 2018: 5).

۲-۲-۳. حیوان‌آزاری منفعل (ناشی از غفلت)

با بررسی مقررات ایالتی آمریکا مشخص شد کنشگران قانونگذاری ایالتی رویکردی مناسب را در راستای مقابله با حیوان‌آزاری منفعل اتخاذ کرده‌اند. بر این اساس، در حال حاضر حیوان‌آزاری ناشی از غفلت در تمام ایالات آمریکا ممنوع شده است. برای نمونه، صاحب حیوان خانگی ممکن

1. Maryland.

2. New York.

3. The American Society for Prevention of Cruelty to Animals (ASPCA).

است با بیمار شدن، کک‌زدگی و گرسنگی کشیدن حیوان خانگی به عنوان حیوان آزاری ناشی از غفلت مقصر شناخته شود (Bergman, 2015: 12).

۴. مقررات کیفری ایران در قبال حیوان آزاری

با بررسی نظام کیفری ملی ملاحظه می‌شود که به رفتار مجرمانه مستقلی که به نحو کلی هرگونه آزار به حیوانات را در دامنه خود قرار دهد تصریح نشده است. با وجود این، این موضوع بدان معنا نیست که قانونگذاران ملی رویکرد منفعلی را نسبت به آزار حیوانات در پیش گرفته‌اند، بلکه برخی از جلوه‌های حیوان آزاری را متصف به عنوان مجرمانه کرده‌اند. با این مقدمه، راهبرد کیفری ملی نسبت به هر یک از انواع حیوان آزاری به ترتیب زیر بررسی می‌شود.

۴-۱. حیوان آزاری فعال

قانونگذار در قوانین تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ و شکار و صید مصوب ۱۳۴۶ (اصلاح شده در ۱۳۷۵) اقدام به جرم‌انگاری مواردی از حیوان آزاری فعال کرده است. ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات چنین مقرر می‌کند: «هر کس به عمد و بدون ضرورت حیوان حلال گوشت متعلق به دیگری یا حیواناتی که شکار آنها توسط دولت ممنوع اعلام شده است را بکشد یا مسموم یا تلف یا ناقص کند به حبس از نود و یک روز تا شش ماه یا جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا سه میلیون ریال محکوم خواهد شد». بر این اساس، کشتن، مسموم کردن، تلف کردن و ناقص کردن حیوان حلال گوشت و سایر حیوانات که شکار آنها از طرف دولت ممنوع شده است دارای وصف بزهکارانه است. بدین سان، همانطور که ملاحظه می‌شود، تمام حیوانات مشمول حمایت کیفری قانونگذار نیستند و تنها پاره‌ای از آنها از چنین حمایتی برخوردارند. یکی از نویسندگان (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۵: ۲۲۲) در انتقاد به تحدید موضوع این جرم بیان کرده است که چطور می‌توان فردی را به خاطر از بین بردن جوجه (حلال گوشت) متعلق به غیر مجرم انگاشت، ولی در خصوص تلف فیل یا سگ نگهبانی گران قیمت (حرام گوشت) و یا اسب (مکروه گوشت) مجرم ندانست.

وانگهی، به نحو دقیق نیز مشخص نشده است که حیوانات حلال گوشت ناظر بر چه موجوداتی هستند. در این ارتباط گفته شده است برای فهم این مسئله باید به فتاوی معتبر فقهی مراجعه شود (گلدوزیان، ۱۳۹۶: ۶۶۳). در خصوص دامنه رفتارهای موجود در ماده قانونی پیش گفته باید افزود که از آنجا که در عقیم کردن حیوان، قدرت باروری او سلب می‌شود، این رفتار مشمول عنوان ناقص کردن حیوان است. همچنین، سوزاندن حیوان نیز مصداقی از تلف کردن یا کشتن حیوان احتساب می‌شود. با این مراتب، صرف مبارزه انداختن حیوانات، آزار جنسی و انباشت آنها در شرایط نامناسب از قلمرو رفتارهای موجود در این ماده قانونی خارج هستند.

با لحاظ درجه مجازات تعزیری موجود در ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات (درجه ۷) و احتساب ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی باید متذکر شد که شروع به کشتن، مسموم کردن، تلف کردن و ناقص کردن حیوان حلال گوشت و آن دسته از حیوانات که شکار آنها ممنوع شده است عاری از وصف بزهکارانه است. همچنین، باید اذعان کرد با احتساب درجه مجازات تعزیری جرم منظور بسیاری از نهادهای ارفاق‌آمیز حقوق کیفری از جمله معاقبت از صدور حکم، تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات و سایر موارد که در قوانین مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری مقرر شده‌اند قابل تسری به مرتکبان جرم یاد شده هستند و از این جهت ممنوعیتی مقرر نشده است. با این اوصاف، اعمال سیاست کیفری مبتنی بر تساهل و ارفاق در مورد جرم موضوع ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات مناسب ارزیابی نمی‌شود؛ چراکه رفتارهای موجود در این ماده یعنی کشتن، مسموم کردن، تلف کردن و ناقص کردن حیوان نشان از خشونت مرتکب جرم دارد. بنابراین، باید با بازنگری قانون، مانع تسری نهادهای ارفاق‌آمیز نسبت به مرتکبان پیش گفته شد.

قانونگذار در ماده ۶۸۰ قانون تعزیرات یکی دیگر از جلوه‌های حیوان‌آزاری فعال یعنی اقدام بدون مجوز قانونی در خصوص شکار و صید حیوانات را جرم‌انگاری کرده است. با وجود این، از آنجا که قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶ (اصلاحی ۱۳۷۵/۹/۲۵) است و مقررۀ اخیر نسبت به قانون تعزیرات (مصوب ۱۳۷۵/۳/۲) خاص مقدم قلمداد می‌شود، باید گفت قانون خاص مقدم

عام مؤخر را تخصیص می‌زند. بنابراین، مرتکب نقض مقررات مصرح در قانون شکار و صید طبق همان مقررۀ تعقیب می‌شود (حسینی، ۱۳۹۰: ۲۰۰).

قانونگذار در قانون شکار و صید، افزون بر جرم‌انگاری گونه‌محور (جانوران عادی، حمایت‌شده و کمیاب) به جرم‌انگاری زیستگاه‌محور (مناطق ممنوع، حفاظت‌شده، پناهگاه حیات وحش و پارک ملی) نیز اهتمام کرده است (شاملو و دیگران، ۱۳۹۶: ۴۷). همچنین، وفق ماده ۱۵ قانون شکار و صید، شروع به شکار حیوانات قابل شکار و صید بر خلاف مقررات این قانون قابل تعقیب و مجازات است و مرتکب به حداقل مجازات مقرر محکوم خواهد شد. با وجود این، حکم شروع به جرایم موجود در قانون شکار و صید بر طبق ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی و با لحاظ نوع کیفر تعزیری تعیین می‌شود؛ زیرا قانون مجازات اسلامی در مقام تعیین یک قاعده کلی در خصوص جرم‌انگاری شروع به جرم بوده است.

با لحاظ تصریح قانونگذار در مواد ۶۷۹ و ۶۸۰ قانون تعزیرات و همچنین مقررات شکار و صید که در مقام وصف مرتکب جرم از واژه «هر کس» استفاده کرده است، در شمول این مقررات نسبت به اشخاص حقوقی چالشی جدی پیش می‌آید. به هر شکل، از این موضوع نباید غفلت کرد که در مقطع کنونی، برخی از مصادیق حیوان‌آزاری توسط کارخانه‌ها و شرکت‌های مواد غذایی و غیره انجام می‌شوند.

قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبرزی مصوب ۱۳۷۴ در حوزه ممنوعیت آزار به آبریان وضع شده است. در این خصوص، در ماده ۲۲ این قانون برای نقض نظامات راجع به صید آبریان، کیفر جزای نقدی مقرر شده است. وانگهی، در مواردی که آلودگی یا انتشار بیماری‌های مسری و تخلیه فاضلاب‌های صنعتی و هر گونه مواد آلاینده باعث خسارت به منابع آبرزی شوند، مجازات پیش‌گفته اعمال می‌شود.

با احتساب مقررات یادشده متذکر می‌شود بیشتر تمرکز قانونگذار ملی بر تعیین نظامات راجع به شکار و صید حیوانات و اقدام به جرم‌انگاری‌های همسو با این موضوع بوده است. بدین‌سان، در خصوص ممنوعیت جلوه‌های متنوع مربوط به آزارهای جسمانی حیوانات، چنانکه ضرورت

ایجاب می‌نماید، اهتمامی شایان صورت پذیرفته است. در واقع، حمایت کیفری تنها از پاره‌ای از حیوانات (حیوانات حلال گوشت) و غفلت از مهم‌ترین مصادیق حیوان آزاری یعنی آزار جنسی، مبارزه انداختن حیوانات و انباشت آنها در فضای محدود و نیز گذشت پذیر بودن جرم (جرم موضوع ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات) و اعمال سیاست کیفری ارفاق آمیز (با لحاظ نوع درجه تعزیری جرم موضوع ماده اخیر)، مهم‌ترین نارسایی‌ها و کمبودهای قانونگذاری ملی را در مسیر مقابله با حیوان آزاری تشکیل می‌دهند.

در پیش نویس لایحه ممنوعیت حیوان آزاری پاره‌ای از نارسایی‌ها و کاستی‌ها رفع شده‌اند. در این پیش نویس که به موجب آن قرار است پنج تبصره به ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات افزوده شود، جملگی مظاهر مربوط به حیوان آزاری فعال از جمله ضرب و شتم، مثله کردن، زندانی کردن، جنگ انداختن و بهره‌کشی نسبت به همه حیوانات جرم‌انگاری شده است. افزون بر اینها، انتشار تصاویر حیوان آزاری نیز مشمول عنوان مجرمانه شده است. اتخاذ چنین موضع سنجیده‌ای چنانچه به قانون نیز تبدیل شود می‌تواند تا حدی موضع نظام کیفری ملی را در قبال حیوان آزاری بهبود بخشد. البته در حوزه وضع ضمانت اجرای کیفری در پیش نویس یادشده به تناسب کیفر با رفتارهای ارتكابی توجهی شایان نشده است. بدین سان، نسبت به همه آزارهای پیش‌بینی شده، کیفر جزای نقدی تا ده میلیون ریال و ارائه خدمات رایگان مورد نیاز حیوانات از سه ماه تا شش ماه تعیین شده است. تعیین چنین مجازات‌هایی به صراحت سیاست کیفری مبتنی بر تساهل و ارفاق در حوزه حیوان آزاری را به تصویر می‌کشد؛ این موضوع نمی‌تواند در انطباق با خشونت مرتکبان حیوان آزاری قرار گیرد و بازدارندگی لازم را ایجاد کند.

یکی دیگر از چالش‌های مهم پیش نویس لایحه ممنوعیت حیوان آزاری این است که ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات در شمار جرایم گذشت پذیر است و قرار است در پیش نویس لایحه پنج تبصره به این ماده قانونی افزوده شود. بدین سان، بعدها که لایحه یادشده به قانون تبدیل شد، این ماده با موارد موجود در پیش نویس لایحه جملگی گذشت پذیر محسوب می‌شوند. بنابراین، انتظار

می‌رود در خصوص ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات و تبصره‌های احتمالی آن تأملی جدی شود تا مصادیق حیوان‌آزاری در وضع لایحه مزبور گذشت‌ناپذیر محسوب شوند.

۴-۲. حیوان‌آزاری منفعل (ناشی از غفلت)

با بررسی در مقررات حاضر مشخص می‌شود که حیوان‌آزاری ناشی از غفلت جایگاهی در نظام کیفری ملی ندارد. در واقع، قانونگذار در راستای حمایت و اطمینان از تأمین نیازهای اساسی حیوانات، تعیین ضمانت اجرای کیفری را در دستور کار قرار نداده است. بدین‌سان، در این ارتباط اهمیتی ندارد که مالک حیوان یا سایر افراد نسبت به تأمین چنین نیازهای مهمی غفلت کنند. متأسفانه در پیش‌نویس لایحه ممنوعیت حیوان‌آزاری نیز به حیوان‌آزاری ناشی از غفلت و مهم‌ترین جلوه‌های آن اهمیتی داده نشده است. بدین‌سان، باید در مسیر جرم‌انگاری این نوع از حیوان‌آزاری گام‌هایی جدی برداشته شود. در این ارتباط می‌توان با تعریف آزارهای پیش‌گفته و تعیین دامنه شمول آن، راهبرد مقابله با حیوان‌آزاری را تقویت کرد.

۵. سایر تدابیر مقابله با حیوان‌آزاری

پس از آشنایی با سازکار جرم‌انگاری و مجازات ناظر بر حیوان‌آزاری در نظام قانونگذاری ملی و ایالات متحده آمریکا، باید سایر تدابیر مهم را نیز بررسی کرد.

۵-۱. ارتقای سطح آگاهی همگانی و تخصصی

ارتقای آگاهی عمومی در چارچوب راهبرد پیشگیری نخستین از بزهکاری در خصوص حیوان‌آزاری، نزد قانونگذاران ایالات متحده آمریکا از جایگاهی ویژه برخوردار است. آگاهی انسان‌ها برای پیشگیری از ظلم، خشونت و بهره‌کشی نسبت به حیوانات در زمره مأموریت‌های مهمی است که فراروی جامعه ایالات متحده آمریکا قرار دارد (تورس، ۱۳۹۶: ۱۳۸). در این زمینه، پلیس حیوانات^۱ یکی از برنامه‌های پرطرفدار تلویزیونی است که تلاش‌های مؤسسات

1. Animal cops.

کنترل حیوانات را جهت نجات حیوانات قربانی آزار دنبال می‌کند و بدین طریق سطح آگاهی همگانی را نسبت به حیوان‌آزاری افزایش می‌دهد (Davis, 2011: 54). یکی دیگر از ابزارهای مربوط به ارتقای آگاهی عمومی در حوزه حیوان‌آزاری به تأسیس رشته دانشگاهی حقوق حیوانات^۱ بازمی‌گردد؛ امروزه زمینه مطالعاتی حقوق حیوانات در بیش از ۱۴۰ دانشکده حقوق در سرتاسر ایالات متحده آمریکا ایجاد شده است (Shapiro & Henderson, 2016: 15-16). همانطور که مشاهده می‌شود، بالا بردن سطح بینش مردم و عملیاتی کردن آموزش تخصصی در حوزه حقوق حیوانات در نظر گرفته شده است.

۵-۲. الزام به گزارش حیوان‌آزاری

در حال حاضر، مطابق با مقررات موجود در پانزده ایالت، دامپزشکان موظف به گزارش حیوان‌آزاری^۲ هستند. همچنین، در پنج ایالت دیگر، مجوز اقدام نسبت به این امر به ایشان اعطاء شده است. گذشته از این تعهد قانونی، دامپزشکان این ابتکار عمل را دارند تا نسبت به ارجاع پرونده حیوان‌آزاری به آژانس خدمات بشری^۳ مبادرت ورزند (Shapiro & Henderson, 2016: 18). افزون بر دامپزشکان، دستیاران ایشان نیز مکلف به گزارش موارد حیوان‌آزاری هستند (Otto, 2005: 150). در واقع، دامپزشکان و دستیاران ایشان بنا به اقتضای حرفه خود این امکان را می‌یابند که موارد حیوان‌آزاری را مشاهده کنند و تشخیص دهند. به همین مناسبت، پیش‌بینی مسئولیت برای این افراد در خصوص گزارش‌دهی مصادیق حیوان‌آزاری، اقدامی سنجیده برای کاهش رقم سیاه^۴ این نوع از بزهکاری قلمداد می‌شود.

-
1. Animal laws.
 2. Mandatory Reporting of Animal Abuse.
 3. Human Service Agency (HSA).
 4. The dark (or hidden) figure.

۳-۵. تخصّصی کردن فرآیند کیفری

یکی از مسائل مهم برای مقابله با حیوان آزاری تخصّصی کردن فرآیند کیفری به خصوص در مرحله اثبات جرم است؛ زیرا احراز این مسئله که حیوان آزاری در نتیجه آزار جسمانی یا ناشی از غفلت بوده است و یا غیر اینها نیازمند اشراف و تخصّص در حوزه دامپزشکی است. در مقطع کنونی، در بسیاری از کانون‌های وکلای ایالتی،^۱ بخش‌هایی به حقوق حیوانات اختصاص یافته است. دو سازمان ملی دادستانی یعنی سازمان دادستان‌ها^۲ و سازمان ملی دادستان‌های بخش^۳ به انجام آموزش‌های لازم به دادستان‌ها و پلیس در حوزه حیوان آزاری و ارتباط آن با خشونت انسانی مبادرت می‌کنند (Shapiro & Henderson, 2016: 15-16). مطابق با آنچه بیان شد، تخصّصی کردن مرحله تعقیب حیوان آزاری با توسّل به ارائه آموزش به کنشگران تعقیب بزهکاری در کانون توجه قرار گرفته است. این موضوع می‌تواند موجبات کاستن از آمار سیاه بزهکاری را نیز فراهم آورد؛ زیرا افرادی تعقیب این نوع از جرایم را پیگیری می‌کنند که نسبت به ابعاد مختلف تحقّق جرم از آگاهی و اشراف متناسب برخوردار هستند. البته تخصّصی بودن رسیدگی به جرم حیوان آزاری تنها منصرف به مرحله تعقیب نمی‌شود، بلکه در مرحله تکمیل دلایل و اثبات جرم نیز نهاد دامپزشکی قانونی^۴ دادرسان را در مسیر احراز مصادیق متعدّد آزار به حیوانات یاری می‌رسانند (Sapse & Kobilinsky, 2011: 263). بدین صورت، در موارد مورد نیاز، دامپزشکان در صحنه جرم^۵ حاضر می‌شوند و تحقیقات لازم را انجام می‌دهند تا دلایل اثبات جرم حیوان آزاری در دسترس قرار گیرند (Benetato, 2011: 33).

افزون بر اینها، اهتمام به مسئله حقوق حیوانات و جلوگیری از آزار آنها به طور خاص مورد نظر دانشجویان حقوق و وکلای مدافع نیز قرار گرفته است. بدین سان، مسئله حقوق حیوانات در

1. State bar associations.
2. The Associations of prosecuting attorneys (APA).
3. The National District Attorneys Associations (NDAA).
4. The veterinary forensic.
5. Crime scene.

یک حوزه مطالعاتی خاص می‌تواند سرانجام منجر به تبیین آسیب‌ها و ترسیم راهکارهای مناسب در جهت مقابله با حیوان‌آزاری شود.

۴-۵. تجهیز صندوق دفاع قانونی از حیوانات

یکی از سازمان‌های برجسته‌ای که برای حمایت از حیوانات فعالیت می‌کند صندوق دفاع قانونی از حیوانات^۱ است. این نهاد در سال ۱۹۷۹ به وسیله وکلایی که به حقوق حیوانات علاقه‌مند بودند تأسیس شد (Sapse & Kobilinsky, 2011: 259). صندوق دفاع قانونی از حیوانات از همان ابتدای ایجاد مبارزه برای حفاظت از جان و منافع حیوانات را از رهگذر نظام قانونگذاری سازماندهی می‌کرد. برنامه عدالت کیفری متعلق به این صندوق با همراهی دادستان‌ها، افسران پلیس و پژوهشگران در راستای اطمینان از اجرای قاطع جملگی مقررات حمایت از حقوق حیوانات، راهنمایی لازم به منظور توسعه قانونگذاری در خصوص حفاظت از حیوانات و نیز برگزاری کلاس‌های حقوق حیوانات در دانشکده‌های حقوق است (Schaffner, 2009: 522). بدین‌سان، صندوق دفاع قانونی از حیوانات یک منبع عالی برای آن دسته از دانشجویان حقوق به شمار می‌آید که به مبحث حقوق حیوانات و فرصت‌های شغلی مرتبط علاقه‌مند هستند (Phillips, 2011: 174). وانگهی، این صندوق در زمینه طرح دعوا جهت حمایت از حیوانات و فراهم کردن منابع و آموزش‌های حقوقی برای دادستان‌ها به منظور کیفر مناسب حیوان‌آزارها نیز فعالیت می‌کند (Stooksbury, 2017: 38).

۵-۵. دستورهای حمایتی برای حیوانات خانگی در معرض خطر

یکی از اقدامات سنجیده که در چارچوب پیشگیری دومین از رفتارهای بزهکارانه جای می‌گیرد تمرکز بر افراد در معرض خطر و حمایت از آنها است. البته این موضوع تنها منحصر به انسان‌ها نیست، بلکه در حوزه رفتارهای مجرمانه ناظر بر حیوان‌آزاری، حیوانات در معرض خطر را نیز در

1. The Animal Legal Defense Fund (ALDF).

دامنه خود قرار می‌دهد. بر مبنای هم‌رخدادی^۱ میان خشونت انسانی^۲ و حیوان‌آزاری، هر فردی که به عنوان خشونت بین‌فردی^۳ محکومیت یافته است ممکن است حیوانات خانگی را آزار دهد و یا در معرض خطر ارتکاب چنین رفتارهایی باشد. در مواجهه با این موضوع، اکنون ۲۸ ایالت اجازه داده‌اند که دستورهای حمایتی^۴ نسبت به حیوانات خانگی در جهت جلوگیری از تحقق حیوان‌آزاری تسری پیدا کنند (Shapiro & Henderson, 2016: 17). بر این اساس، همانطور که برای قربانیان خشونت خانگی، پناهگاه‌های امن^۵ سازماندهی می‌شوند، نسبت به حیوانات خانگی متعلق به ایشان نیز مکان‌هایی اختصاص می‌یابند (DeMello, 2012 : 255).

۵-۶. ارزیابی، مشاوره و درمان روانشناختی یا روانپزشکی مرتکبان حیوان‌آزاری با تدقیق در مقررات مقابله با حیوان‌آزاری در ایالات متحده آمریکا مشاهده می‌شود که درمان روانشناختی یا روانپزشکی مرتکبان حیوان‌آزاری^۶ نیز در کانون توجه قرار گرفته است. قانونگذاران بیشتر ایالات آمریکا مقرراتی را در خصوص ارزیابی روانشناختی و درمانی آن دسته از افرادی که در ارتباط با حیوان‌آزاری در سطح ارتکاب جنایت محکومیت یافته‌اند وضع کرده‌اند (Merz-Perez & Heide, 2004 : 162). افزون بر آن، مطابق با مقررات موجود در ۳۴ ایالت، دادرسان تکلیف یا صلاحیت تصمیم‌گیری پیدا کردند تا به مشاوره روانشناختی مرتکبان جلوه‌های متعدد حیوان‌آزاری حکم دهند (Shapiro & Henderson, 2016: 17). احتساب وضع روانی مرتکبان جرم حیوان‌آزاری و در صورت لزوم درمان اختلالات روانی آنها، گامی سنجیده در راستای مقابله با تکرار جرم یا همان بازدارندگی خاص^۷ به حساب می‌آید؛ زیرا تا زمانی که

1. Co-occurrence.

2. Human violence.

3. Interpersonal violence.

خشونت بین‌فردی رفتار اجتماعی نامطلوبی است که تحقیر، تهدید، ارباب، ترساندن و ضرب و جرح فیزیکی را شامل می‌شود. این پدیده از آن جهت اجتماعی است که حداقل روابط بین دو نفر را تحت تأثیر قرار می‌دهد (حیدری و دیگران، ۱۳۹۶: ۷۶).

4. Protective orders.

5. Safe haven.

6. Psychological or psychiatric evaluation and treatment.

7. Specific deterrence.

مرتکبان یادشده درمان نشوند، هر لحظه بیم ارتکاب مجدد جرم یادشده یا سایر اشکال بزهکاری احساس می‌شود. به هر شکل باید به این مسئله توجه داشت که گاهی آزار به حیوانات ناشی از ترس غیرمنطقی مرتکب حیوان‌آزاری از حیوانات است (Merz-Perez & Heide, 2004 : 157). در این راستا، مداخله و درمان فوری روانشناختی حیوان‌آزار ضروری می‌نماید. در غیر این صورت، حتی با وجود ضمانت اجرای کیفری نیز امکان ارتکاب مجدد چنین آزارهایی متصور است.

۷-۵. ممنوعیت موقت حیوان‌آزاران از داشتن حیوان

در حال حاضر، مطابق با مقررات ۲۳ ایالت در آمریکا، افرادی که به سبب حیوان‌آزاری مجازات شوند نمی‌توانند برای یک بازه زمانی معین مالکیت حیوانی را به عهده بگیرند (DeMello, 2012: 251). اگرچه ممنوعیت داشتن حیوان برای مرتکبان حیوان‌آزاری محدود است، ولی این مسئله راهکاری سنجیده برای احتراز از تکرار حیوان‌آزاری در نظر گرفته می‌شود. آنچه در این مسیر اهمیت زیادی دارد کاهش فرصت‌های بزهکارانه افرادی است که سابقه آنها نشان از اشتغال به حیوان‌آزاری دارد.

نتیجه

با توجه به بررسی این نوشتار باید اذعان کرد که نظام کیفری ایالات متحده آمریکا در مقایسه با نظام کیفری ایران راهبردی منسجم و جامع را در عرصه مقابله با حیوان‌آزاری به انجام رسانیده است. جرم‌انگاری جملگی آزارها به حیوان اعم از آزار جسمی و ناشی از غفلت همراه با تعیین ضمانت اجرای کیفری متناسب، هسته اصلی نظام کیفری آمریکا را در سطوح فدرال و ایالتی نسبت به مقابله با حیوان‌آزاری بنیان می‌نهد. افزون بر اینها، در حوزه مقابله با حیوان‌آزاری تنها به جرم‌انگاری و تعیین مجازات بسنده نشده است، بلکه با اتخاذ تدابیری سنجیده و روشن راهبرد ضد حیوان‌آزاری تقویت شده است. الزام به گزارش حیوان‌آزاری توسط دامپزشکان و دستیاران، افزایش ارتقای آگاهی عمومی، تأسیس رشته حقوق حیوانات، درمان مرتکبان حیوان‌آزاری،

تخصّصی کردن فرآیند کیفری و ایجاد صندوق دفاع از حیوانات تنها بخشی از مهم‌ترین تدابیر موضوعه در قبال حیوان‌آزاری هستند. این تدابیر که از یک سو اهداف متعددی را در سطوح مختلف پیشگیری از جمله پیشگیری نخستین (از مجرای توسعه آموزش همگانی)، دوّمین (به وسیله صدور دستورهای حمایتی نسبت به حیوانات خانگی در معرض خطر) و سوّمین (از طریق ارزیابی مرتکبان حیوان‌آزاری و درمان اختلالات روانی آنها) دنبال می‌کنند و از سوی دیگر به دنبال ورود افراد متخصص برای کشف و تعقیب و پیگیری و کاهش رقم سیاه بزهکاری پیش گفته هستند، راهبردی جامع را در حوزه مقابله با حیوان‌آزاری بنیان نهادند. همچنین، اتخاذ سیاست کیفری سختگیرانه از مجرای جنایت‌انگاری پاره‌ای از جلوه‌های حیوان‌آزاری نشان از انسجام و یکپارچگی موضع قانونگذاران بیشتر ایالات آمریکا برای مقابله با حیوان‌آزاری دارد.

در مقابل، اگرچه مسئولان نظام کیفری ملی در راستای مقابله با شکار و صید حیوانات چندین رفتار را جرم‌انگاری کرده‌اند، اما در حوزه ممنوعیت جملگی مصادیق حیوان‌آزاری راهبردی مناسب را اتخاذ نکرده‌اند. به این مناسبت، قانونگذار با برخوردی تبعیض‌آمیز تنها حمایت کیفری از پاره‌ای از حیوانات آن هم در خصوص برخی از مصادیق آزار جسمانی را در دستور کار قرار داده است. بدین ترتیب، مهم‌ترین جلوه‌های حیوان‌آزاری یعنی مبارزه انداختن حیوانات، آزار جنسی و انباشت حیوانات در فضای محدود در کانون توجه قرار نگرفته است. غفلت قانونگذار تنها معطوف به آزار جسمانی به شرح پیش گفته نمی‌شود، بلکه در حوزه حیوان‌آزاری ناشی از غفلت نیز هیچ‌گونه تدبیری اندیشیده نشده است. در واقع، عدم تأمین نیازهای اساسی حیوانات خواه عمدی یا غیرعمدی مشمول حمایت کیفری قرار نگرفته است. افزون بر اینها، با احتساب درجه مجازات تعزیری ماده ۶۷۹ قانون تعزیرات، ممنوعیتی برای توسّل به سیاست کیفری ارفاق‌آمیز نسبت به مرتکبان جرایم پیش گفته دیده نمی‌شود، امری که با لحاظ خشونت مرتکبان جرم موضوع این ماده نمی‌تواند قابل توجه باشد و اهداف عالی حقوق کیفری یعنی رسالت بازدارندگی از بزهکاری را تأمین کند.

با توجه به پیش‌نویس لایحه حیوان‌آزاری چنین برداشت می‌شود که در افق جرم‌انگاری حیوان‌آزاری ممنوعیت کیفری کلیه آزارها نسبت به همه حیوانات مورد توجه قانونگذاران کیفری قرار گرفته است. البته نویسندگان لایحه یادشده از اتخاذ موضع مناسب برای حیوان‌آزاری ناشی از غفلت و تبیین جلوه‌های مهم آن غفلت کرده‌اند. افزون بر آن، عدم استفاده از کیفر حبس نسبت به ارتکاب برخی از مصادیق به شدت خشونت‌بار حیوان‌آزاری از قبیل آزار جنسی و سوزاندن حیوانات نمی‌تواند در راستای اصل مهم حقوق کیفری یعنی تناسب مجازات با نوع و کیفیت رفتار ارتكابی باشد.

با توجه به یافته‌های این نوشتار، راهکارهای زیر برای رفع نارسایی‌های نظام کیفری ملی در مواجهه با حیوان‌آزاری پیشنهاد می‌شوند:

۱. جرم‌انگاری حیوان‌آزاری فعال و منفعل و گذشت‌ناپذیر اعلام کردن آن: با لحاظ درد و رنجی که به حیوان در نتیجه آزار جسمانی و ناشی از غفلت وارد می‌آید باید انواع حیوان‌آزاری پیش‌گفته مشمول حمایت کیفری قانونگذار قرار گیرند تا بدین‌سان راهبرد کیفری مقابله با حیوان‌آزاری به طرز سنجیده تجهیز شود. همچنین، با گذشت‌ناپذیر اعلام کردن این جرم، به موازات پاسخگویی عمومی به رفتار بزهکارانه، از هر نوع مماشات احتمالی در نتیجه گذشت از جرم خودداری می‌شود.

۲. متناسب کردن ضمانت‌اجراهای کیفری با نوع و کیفیت رفتار ارتكابی: با توجه به اصل بازدارندگی مجازات که محصول تناسب کیفر با رفتار ارتكابی است، توصیه بر آن است که برخی از جلوه‌های حیوان‌آزاری مثل شکنجه، سوزاندن و آزار جنسی مشمول ضمانت‌اجراهای کیفری شدیدتر شوند. وانگهی، با لحاظ خشونت مرتکبان چنین رفتارهایی و تقویت قوه بازدارندگی مجازات پیشنهاد می‌شود که در این موارد سیاست کیفری ارفاق‌آمیز در دستور کار قرار نگیرد.

۳. استفاده از افراد متخصص در مراحل مختلف فرآیند کیفری: برای تسهیل کشف و اثبات جلوه‌های متعدد حیوان‌آزاری باید از دامپزشکان و همچنین افراد آگاه به حقوق حیوانات به ترتیب در مرحله کشف، اثبات، تعقیب، تحقیق و دادرسی جرایم استمداد شود.
۴. اجباری کردن گزارش موارد حیوان‌آزاری: در راستای تحقق کاهش آمار سیاه حیوان‌آزاری توصیه می‌شود که به خصوص دامپزشکان و همچنین سایر افرادی که به مناسبت حرفة خود امکان تشخیص حیوان‌آزاری را می‌یابند موظف به گزارش حیوان‌آزاری شناخته شوند.

منابع

الف. فارسی

- تورس، باب. (۱۳۹۶). *اقتصاد سیاسی حقوق حیوانات*، ترجمه گلناز ملک، چاپ اول، تهران، نشر مرکز.
- جوادی، محسن و مسعودی، اصغر. (۱۳۹۲). «حقوق حیوانات از منظر اسلام»، *نشریه پژوهش‌های اخلاقی*، شماره ۱۴.
- چارلز هامار، دیوید. (بی تا). *راهنما درباره حقوق حیوانات*، ترجمه محمد مسعودپور، چاپ اول، تهران، انتشارات نوین پژوهش.
- حسینی، عباس. (۱۳۹۰). *حقوق حیوانات در ایران و اسناد بین‌المللی*، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد.
- حیدری، علی حیدر؛ گلچین، مسعود؛ زارع، بیژن و روهنده، مجید. (۱۳۹۶). «فرا تحلیل عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت بین فردی»، *فصلنامه توسعه اجتماعی*، شماره ۲.
- شاملو، باقر؛ احمدی، اصغر و خسروشاهی، قدرت‌الله. (۱۳۹۶). «بزه‌دیده‌شناسی سبز: با تأکید بر سیاست کیفری ایران»، *پژوهش حقوق کیفری*، شماره ۲۰.
- کلاتری ارسنجانی، علی اکبر. (۱۳۸۱). «فقه شیعه و حقوق حیوانات»، *نشریه کاوشی نو در فقه*، شماره ۳۳ و ۳۴.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۹۶). *محصای قانون مجازات اسلامی (به همراه مفاهیم جدید و قوانین جزایی پیشین)*، چاپ هفتم، تهران، انتشارات مجد.
- مقیمی حاجی، ابوالقاسم. (۱۳۸۷). *حقوق حیوانات در اسلام*، چاپ اول، قم، انتشارات نورالسجاد.
- میرمحمد صادقی، حسین. (۱۳۹۵). *جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی*، چاپ سی و چهارم، تهران، نشر میزان.

– نیک‌نژاد، حسین و سادات سیدی‌تبار، امینه. (۱۳۹۲). *حقوق حیوانات (با تأکید بر اخلاق در پژوهش)*، چاپ اول، آران و بیدگل، انتشارات پیام امین.

ب. انگلیسی

- Arluke, A., et al. (2017). *Animal hoarding. The Palgrave International Handbook of Animal Abuse Studies*, Springer.
- Arluke, Arnold, Frost, Randy, Steketee, Gail, Patronek, Gary, Luke, Carter, Messner, Edward, Papazian, Michelle. (2002). “Press reports of animal hoarding”, *Society & Animals*, 10 (2).
- Ascione, F. R. (2010). *The International Handbook of Animal Abuse and Cruelty: Theory, Research and Application*, Purdue University Press.
- Ascione, F. R. and K. Shapiro. (2009). “People and animals, kindness and cruelty: Research directions and policy implications”, *Journal of Social Issues*, 65 (3): 569-587.
- Ascione, F. R. and P. Arkow. (1999). *Child Abuse, Domestic Violence, and Animal Abuse: Linking the Circles of Compassion for Prevention and Intervention*, Purdue University Press.
- Bailey, S. K., et al. (2016). “Predictors of views about punishing animal abuse”, *Anthrozoös*, 29 (1).
- Barnett, R. E. and J. Blackman. (2017). *Constitutional Law: Cases in Context*, Wolters Kluwer Law & Business.
- Beirne, P. (2009). *Confronting Animal Abuse: Law, Criminology, and Human-Animal Relationships*, Rowman & Littlefield Publishers.
- Benetato, M. A., et al. (2011). “The veterinarian's role in animal cruelty cases”, *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 238 (1).
- Bergman, P. (2015). *Criminal Law: A Desk Reference*, NOLO.
- Bradley-Siemens, N., et al. (2018). “Neglect”, *Veterinary Forensic Pathology*, Volume 2, Springer.
- Curnutt, J. (2001). *Animals and the Law: A Sourcebook*, ABC-CLIO.
- Daniel, J. (2016). “Animal Law in the United States”, *Environmental Law and Policy*, 17.
- Davis, R. G. (2011). *Animals, Diseases, and Human Health: Shaping Our Lives Now and in the Future*, Praeger.
- DeGue, S. and D. DiLillo. (2009). “Is animal cruelty a “red flag” for family violence? Investigating co-occurring violence toward children, partners, and pets”, *Journal of Interpersonal Violence*, 24 (6).

- DeMello, M. (2012). *Animals and Society: An Introduction to Human-Animal Studies*, Columbia University Press.
- Flanders, F. (2012). *Exploring Animal Science*, Cengage Learning.
- Flynn, C. P. (2012). *Understanding Animal Abuse: A Sociological Analysis*, Lantern Books.
- Griffin, G., & Locke, P. (2016). “Comparison of the Canadian and US laws, regulations, policies, and systems of oversight for animals in research”, *ILAR journal*, 57 (3).
- Gullone, E. and P. Arkow. (2012). *Animal Cruelty, Antisocial Behaviour, and Aggression: More Than a Link*, Palgrave Macmillan.
- Hoffer, T., et al. (2018). *Violence in Animal Cruelty Offenders*, Springer International Publishing.
- Holoyda, B. J. (2018). “Animal maltreatment law: Evolving efforts to protect animals and their forensic mental health implications”, *Behavioral Sciences & the Law*, 0 (0).
- <https://www.humanesociety.org/news/us-senate-unanimously-passes-bill-prohibit-animal-cruelty-bestiality> December 14, 2017 (Last visit: October 13, 2019)
- Levitt, L., et al. (2015). *Animal Maltreatment: Forensic Mental Health Issues and Evaluations*, Oxford University Press.
- Merck, M. (2012). *Veterinary Forensics: Animal Cruelty Investigations*, Wiley.
- Merz-Perez, L. and K. M. Heide. (2004). *Animal Cruelty: Pathway to Violence Against People*, Rowman & Littlefield Pub Incorporated.
- Miller, W. R. (2012). *The Social History of Crime and Punishment in America: A-De*, SAGE Publications.
- Munro, H. M. C. and R. Munro. (2008). *Animal Abuse and Unlawful Killing E-Book: Forensic veterinary pathology*, Elsevier Health Sciences.
- Otto, S. K. (2005). “State animal protection laws-the next generation”, *Animal L.* 11.
- Peterson, M. E. and P. A. Talcott. (2013). *Small Animal Toxicology*, Elsevier/Saunders.
- Phillips, A. (2011). *Defending the Defenseless: A Guide to Protecting and Advocating for Pets*, Rowman & Littlefield.
- Sapse, D. and L. Kobilinsky. (2011). *Forensic Science Advances and Their Application in the Judiciary System*, CRC Press.
- Schaffner, J. and J. I. Fershtman. (2009). *Litigating Animal Law Disputes: A Complete Guide for Lawyers*, American Bar Association.

- Shah, P. (2014). *Animal Cruelty: Criminology & Prosecution*, Anchor Academic Publishing.
- Shapiro, K. and A. J. Z. Henderson. (2016). *The Identification, Assessment, and Treatment of Adults Who Abuse Animals: The AniCare Approach*, Springer International Publishing.
- Stooksbury, K. E., et al. (2017). *Encyclopedia of American Civil Rights and Liberties: Revised and Expanded Edition*, 2nd Edition [4 volumes], ABC-CLIO.
- Tiplady, C. and C. A. B. International. (2013). *Animal Abuse: Helping Animals and People*, CABI.
- Van Hasselt, V. B. and M. L. Bourke. (2018). *Handbook of Behavioral Criminology*, Springer International Publishing.